

УДК 378:37.07(043.3)

В. Г. Муромець

**МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЗАГАЛЬНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-
НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СПОЛУЧЕНОГО
КОРОЛІВСТВА ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ**

Розвиток національної системи вищої освіти на основі компетентнісного підходу вимагає поступового запровадження європейських норм і освітніх стандартів до змісту вищої освіти. Зокрема, вітчизняна система підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів наразі зазнає суттєвих трансформацій, у зв'язку з чим актуалізується необхідність наукових досліджень у цій сфері. Наразі, актуальності набуває універсальність підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти відповідно до вимог європейських вимог, орієнтація на особистісну зорієнтованість освітнього процесу і посилення його інформатизації, визначає системоутворювальну функцію вищої освіти у забезпеченні якості сталого людського розвитку.

Проблеми розвитку докторської підготовки (PhD) у світі і в Україні в умовах глобалізації та євроінтеграції досліджували провідні вітчизняні науковці: М. Винницький, С. Калашнікова [4], В. Луговий [6; 10], І. Ліньова, Ю. Рашкевич [10], І. Регейло, О. Слюсаренко, О. Поживілова, Л. Стрельченко, Ж. Таланова [7; 8] та ін.

Вивчення зарубіжного досвіду щодо механізмів управління якістю докторської (PhD) підготовки на предмет запровадження наскрізних загальних (generic, transferable skills) компетентностей у контексті реалізації управлінської діяльності дозволив систематизувати основні механізми управління розвитком загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Метою підготовки кадрів найвищої освітньої кваліфікації в Україні є вироблення загального підходу до підвищення якості докторської підготовки, основним компонентом докторських (PhD) яких має бути просування новітніх знань за допомогою оригінальних досліджень. Як зазначається у Законі України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. №1556-VII передбачає введення третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, на якому здобувачам надається освітній і водночас перший науковий ступінь доктора філософії [3].

Відповідно до Бельгійського комюніке (2009) Міністрів освіти країн ЄС – Болонський процес 2020 – Простір європейської вищої освіти у новому десятиріччі, вища освіта має бути заснована на сучасних наукових дослідженнях і сприяти зростанню кількості людей з дослідницькою компетентністю та здатністю до продукування та поширення інновацій.

Що стосується саме вимог до фахівців третього рівня вищої освіти, то відповідь на це питання дає нам Національна рамка кваліфікацій (2011), відповідно до якої доктор філософії – це фахівець, здатний розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності», у тому числі розробляти та реалізовувати інноваційні проекти, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику з метою розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем.

Освітньо-наукова програма передбачає надання здобувачам освітньо-наукового рівня у аспірантурі необхідних навичок для здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У той же час ми визначаємо, що підготовка здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти все більше має відповідати потребам сучасного ринку праці, а також містити новітні ідеї щодо підтримки наукових досліджень за кордоном.

Наразі існує низка ключових зацікавлених сторін, які визначають та сприяють досягненню передового досвіду (best practice) у галузі підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Одним із таких ключових гравців (key actors) є Європейська асоціація університетів (EUA). Метою створення EUA є асоційоване членство, спрямоване на розробку, просування та удосконалення докторської підготовки та навчання у Європі.

На цьому акцентується увага у положеннях, висновках та рекомендаціях щодо удосконалення докторських програм для Європейського суспільства знань, більш відомі як «Zalzburg Principles», прийняті у рамках Болонського процесу (2005 р.) Зазначимо, що у Рекомендаціях «Zalzburg Principles-2» (Зальцбург-II), прийнятому у 2010 р. представлено повний набір інструкцій з підготовки докторських дисертацій, які охоплюють характер докторської підготовки, його структури та умови для якісної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності. У зазначених рекомендаціях повністю визнається ключова роль університетів як акредитованих органів для отримання докторських (PhD) ступенів.

Під час його розробки освітніх програм (syllabus) для докторів філософії, на нашу думку, доцільно врахувати відповідний зарубіжний досвід, зокрема досвід Сполученого Королівства і Північної Ірландії, зважаючи на наявність у цій країні усталеної практики докторської підготовки та її високий рівень, що підтверджується міжнародними рейтингами.

На переконання О. Бойко [1], у контексті реалізації зазначеної проблеми, слушним є імплементація досвіду Сполученого Королівства та Північної Ірландії у систему забезпечення якості докторської (PhD) підготовки. Зокрема, саме орієнтація на навчання студентів дослідницьким та суміжним компетентностям тощо, через створення та акредитацію Центрів та Партнерства досконалості докторської підготовки. Основним завданням останніх і є підвищення стандартів докторської освіти на основі принципів високої якості, гнучкості, інституційної співпраці, міждисциплінарності [1, с. 29].

Власний досвід перебування у University of Limerick (ірл. Ollscoil Luimnigh) з ознайомчим візитом у рамках виконання проекту Project: «Structuring Cooperation in Doctoral Research, Transferrable Skills Training, and Academic Writing instruction in Ukraine’s regions / DocHub/ Agreement Number – 2016 –3092/001-001 («Структурована співпраця в області докторських досліджень (підготовки), професійних навичок і академічного письма в регіонах України») виявив основні механізми розвитку управління розвитком докторської програми (табл. 1.)

Таблиця 1.

Механізми управління розвитком загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності

<p>підготовка в докторантурі здійснюється за структурованими освітніми програмами дослідницького типу, які передбачають атестацію, що остаточно здійснюється акредитованим вищим навчальним закладом при контролі незалежної національної агенції із забезпечення якості;</p>	<p>для ефективного функціонування аспірантури формується якісне конкурентне та конкурентоспроможне національне освітньо-дослідницьке середовище, інтегроване в ЄПВІЦ, ЄДП, ЄДПО, з мережею високо рейтингових вищих навчальних закладів, необхідним ресурсним (фінансовим, кадровим, матеріально-технічним, інформаційним) забезпеченням, об’єктивною селекцією з здобувачів ступенів (кваліфікацій)»</p>
---	---

Вимоги до формування компетентностей докторантів у Сполученому Королівстві та Північній Ірландії визначені у документі «Спільна Декларація науково-дослідних рад щодо вимог до формування компетентностей у студентів докторських програм» [9], що містить перелік основних загальних та універсальних компетентностей, які необхідно формувати у докторанта впродовж навчання на докторській програмі із залученням різних механізмів, незалежно від спеціалізації.

У проєкті Tuning (Тюнінг «Гармонізація освітніх структур у Європі») [2] розглянуто окрім академічних спеціальних (фахових) компетентностей (subject specific competences) загальні (generic competences, transferable skills), на дослідження яких і спрямована наша дослідницька увага.

Наведемо перелік загальних компетентностей докторів філософії, який є універсальним, незалежно від спеціалізації:

- Здатність до формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

- Здатність до стратегічного мислення, критичного аналізу, оцінки і синтезу нових та складних ідей.
- Здатність генерувати й науково обґрунтовувати нові ідеї й підходи до їх реалізації.
- Здатність ініціювати дослідницько-інноваційні проекти та автономно працювати під час їх реалізації.
- Здатність презентувати результати досліджень.
- Здатність налагоджувати наукову взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

Таким чином, можна стверджувати, що у європейських документах у сфері вищої освіти визнано надзвичайно велику системоутворювальну роль вищезазначених загальних компетентностей незважаючи на дискусійний характер їх переліку. Однак розробка ефективних методів і технологій, які забезпечуватимуть розвиток загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти залишається недостатньо дослідженою.

Подальшим питанням для розв'язання цього питання є розроблення профілю (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на основі парадигми лідерства у контексті реалізації управлінської діяльності.

Список використаної літератури

- 1. Докторські** програми в Україні: досвід НаУКМА / Моренець В. П., Винницький М. І., Кострова Л. І. та ін. ; за ред. В. П. Моренця. – К. : Університет. вид-во «Пульсари», 2010. – 160 с.
- 2. Європейська** кредитна трансферно-накопичувальна система. Довідник користувача / пер. з англ., за ред. Ю. М. Рашкевича та Ж. В. Таланової. – 2-ге вид. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. – 106 с.
- 3. Закон** України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- 4. Національний** освітній глосарій: вища освіта [Текст] // 2-е вид., перероб. і доп. / авт.-уклад.: В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова; за ред. В. Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. – 100 с.
- 5. Національна** рамка кваліфікацій: Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
- 6. Таланова Ж. В.** Докторська підготовка у світі та Україні [Текст] : монографія / Ж. В. Таланова ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти. – К. : Міленіум, 2010. – 475 с.
- 7. Розроблення** освітніх програм. Методичні рекомендації / Авт. : В. М. Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / За ред. В. Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
- 8. Підготовка** докторів філософії (PhD) у Запорізькому національному університеті: навчально-методичний посібник / В. І. Меньяло та ін. – Запоріжжя : ЗНУ, 2017. – 152 с.
- 9. Порядок**

підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах): затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF> **10. Постанова** Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження національної рамки кваліфікацій». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п> **11. Постанова** Кабінету Міністрів України від 29.04.15 року № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п> **12. ESG** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf **13. Hutmacher** Walo. Key competencies for Europe: Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27-30 March 1996 / Council for Cultural Co-operation (CDCC) // Secondary Education for Europe Strasbourg. – 1997. – P. 11. **14. Tuning** Educational Structures in Europe. – http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html, 25.10.2005 р. **15. The development of national qualification frameworks in Europe.** – Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2009. – 116 p. **16. Salzburg** Principles <http://www.eua.be/cde/about-euacde/euas-work-on-doctoral-education.aspx>

Муромець В. Г. Механізми управління розвитком загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: досвід Сполученого Королівства та Північної Ірландії

У статті представлено управлінські механізми розвитком докторських (PhD) програм. Проаналізовано основні тенденції розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності у закладах Сполученого Королівства та Північної Ірландії. Окреслено перелік загальних (transferable skills) компетентностей, які є наскрізними компетенціями, що формуються на будь-якій докторській (PhD) програмі незалежно від її спеціалізації.

Ключові слова: загальні (універсальні) компетентності, підготовка докторів філософії, компетентнісні засади, заклади вищої освіти, управлінська діяльність.

Муромець В. Г. Механизмы управления развитием общих компетентности соискателей третьего (образовательно-научной) уровня высшего образования: опыт Соединенном Королевстве и Северной Ирландии

В статье представлены управленческие механизмы развития докторских (PhD) программ. Проанализированы основные тенденции развития общих компетенций соискателей третьего (образовательно-

научного) уровня высшего образования в контексте реализации управленческой деятельности в учреждениях Соединенного Королевства и Северной Ирландии. Определены перечень общих (transferable skills) компетенций, которые являются компетенциями, которые формируются на любой докторской (PhD) программе независимо от его специализации.

Ключевые слова: общие (универсальные) компетентности, подготовка докторов философии, компетентностный принципы, высшие учебные заведения, управленческая деятельность.

Muromets V. Management of Development Mechanisms of Generic Competencies of third (Educational-Scientific) Higher Education Builders: Experience of the United Kingdom and Northern Ireland

The article presents the managerial mechanisms for the development of doctoral (PhD) programs. The main tendencies of development of the general competencies of the applicants of the third (educational-scientific) level of higher education in the context of realization of administrative activity in the establishments of the United Kingdom and Northern Ireland are analyzed. There is a list of transferable skills competencies that are cross-cutting competencies that are formed on any PhD program regardless of its specialization.

Key words: generic (transferable) competence, preparation of doctors of philosophy, competency principles, institutions of higher education, management activity.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 378.091

О. М. Птахіна

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Україна визначивши курс на інтеграцію до освітнього та наукового простору Європи, здійснює модернізацію освітньої галузі в контексті європейських вимог. Запровадження основних положень Болонського процесу передбачає врахування національних підходів до організації навчання, змісту освіти, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою. Якість освіти – це складна багаторівнева система якостей, орієнтованих на забезпечення цілісного результату, що визначається рівнем відповідності цілей і результатів освіти.